

Ο Γεώργιος Καστριώτης (1899-1969) και η προτομή της Σοφίας Σλήμαν

Ιωάννα Σταυράκη

«Υπάρχει μεγαλείο σ' αυτό το έργο! Θα νόμιζε κανείς πως είναι η φυλή, η φυλή η ελληνική που το έκανε, δεν εξηγείται διαφορετικά! Και με την μέθοδο των αρχαίων, χωρίς φυσικά να το καταλαβαίνει! Έχει μέλλον αυτό το παιδί, θα κάνει ωραία πράγματα, μ' ακούτε καλά;» Με αυτά τα λόγια εξέφρασε το θαυμασμό του, για ένα παιδικό αριστούργημα του Γεωργίου Καστριώτη, ο Γάλλος γλύπτης και δάσκαλος της τέχνης του, Αντουάν Μπουρντέλ (Antoine Bourdelle). Και με αυτές τις λέξεις σφράγισε και προέβλεψε το μέλλον του υποψηφίου μαθητή του.

Καλλιτέχνης ο οποίος κατόρθωσε με θαυμαστή ικανότητα να δέσει το σύγχρονο και γεμάτο περιεχόμενο έργο του με την καθαρότητα και τη λιτότητα του κλασικού, ο Καστριώτης ήταν απόγονος παλαιών αθηναϊκών οικογενειών. Ανάμεσα στους προγόνους του είχε τον πυριτιδοποιό της επανάστασης Αλέξη Παυλή, τον αγωνιστή Γεώργιο Καστρομένο και τη σύζυγό του Ερρίκου Σλήμαν και πολύτιμη βοηθό του, θεία και νονά του, Σοφία Σλήμαν-Καστρομένου.

Το 1909 εγκαταστάθηκε με την οικογένεια του στο Παρίσι. Το 1917 ακολουθώντας την κλίση του στα φυσικομαθηματικά, γράφτηκε στη σχολή μηχανικών στη Λωζάννη, αλλά διέκοψε ύστερα από δύο χρόνια για λόγους υγείας και στη συνέχεια γύρισε στην Αθήνα για να εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις. Η φοίτησή του στην σχολή, αν και σύντομη, επηρέασε πολύ την τέχνη του. Τα έργα του θα τα κατασκευάσει από μια δική του σύνθεση ύλης: τσιμέντο με άμμο γυαλιού, ενισχυμένο με μετάλλινά πλέγματα και χρωματισμένο με οξειδία. Αλλά πέρα από την γλυπτική, η μηχανική γίνεται το χόμπυ του και του προμηθεύει πλήθος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

Αναποφάσιτος για μερικά χρόνια, περιόδευσε στην Ευρώπη για να καταλήξει το 1926 στο Παρίσι. Οι κλίσεις του και οι ικανότητες του στην γλυπτική, εξεδηλώθησαν πολύ πριν την διδαχθεί, όπως δείχνουν τα πρωτόλειά του. Το 1926 γίνεται μαθητής του Antoine Bour-

delle στην «Académie de la Grande Chaumière» και στο ιδιαίτερο εργαστήρι του για τα επόμενα 2,5 χρόνια. Το φθινόπωρο του 1928 για λόγους οικογενειακών αναγκάσθηκε να γυρίσει στην Αθήνα. Στο σύντομο αυτό διάστημα ο Καστριώτης αφομοιώνει με θαυμαστή ικανότητα τα διδάγματα του δασκάλου του, τον οποίο εθαύμαζε απερίοριστα, αλλά και ο δάσκαλος του εκτιμά και προφητεύει την λαμπρή δημιουργία του προικισμένου, όπως έγραψε, μαθητή του.

Έδωσε εξετάσεις στην Σχολή Καλών Τεχνών στο Μετσόβειο Πολυτεχνείο για ένα πιστοποιητικό ισότιμο με το δίπλωμα και επήρε μέρος στον διαγωνισμό για το Ηρώ του Piroṭ της Γιουγκοσλαβίας, όπου κατέλαβε την δεύτερη θέση μετά τον γλύπτη Α. Σώχο. Προσλαμβάνεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο και στο Μουσείο Ακροπόλεως, έκτακτος συντηρητής, όπου εργάζεται το 1935· και το 1936 παραιτείται, για να αφιερωθεί στην γλυπτική.

Εξασθενημένος σωματικά και ψυχικά ξαναρχίζει να δουλεύει μόνο μετά την Κατοχή και δημιουργεί στο διάστημα αυτό, από το 1946 έως το 1966, 78 γλυπτά. Παίρνει μέρος σε ομαδικές εκθέσεις, Παρίσι, Στοκχόλμη, Κοπεγχάγη και στις Πανελλήνιες, όπου το Υπουργείο Παιδείας αγοράζει κατά καιρούς διάφορα έργα του. Τον Ιανουάριο του 1958 κάνει την πρώτη ατομική του Έκθεση στην αίθουσα «Παρνασσός» με 70 γλυπτά. Ακολουθεί μια δεύτερη έκθεση το 1965 στην Ελληνοαμερικανική Ένωση με 72 γλυπτά (από τα οποία 21 καινούργια). Οι κριτικές τονίζουν έντονα τον όγκο της εργασίας του, τη δύναμη της κινήσεως, της έκφρασης, της εξιδανίκευσης μαζί με την αίσθηση της κλασικής λιτότητας πράγμα που του επιτρέπει, όπως γράφουν, να φτάσει σ' ένα ανώτερο αισθητικό αποτέλεσμα. Εν τω μεταξύ, όμως, έχει υποστεί δύο σοβαρές καρδιακές προσβολές, πράγμα, που θα μειώσει την απόδοση του. Το τελευταίο του έργο «Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη» τελειώνει τον Σεπτέμβριο του 1969. Τον Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου έπειτα από σύντομη αρρώστια 6 ημερών, αποδύνει.

Οι σχέσεις του με τη Σοφία Σλήμαν

Η Σοφία Σλήμαν, γυναίκα του μεγάλου αρχαιολόγου Ερρίκου Σλήμαν ήταν θεία και νονά του καλλιτέχνη. Ο Καστριώτης ήταν το πιο αγαπητό ανήψι της Σοφίας, τον οποίο συμπαραστάθηκε κατά την περίοδο που αυτός βρισκόταν στο Παρίσι (1926-1928) κοντά στον μεγάλο δάσκαλο της γλυπτικής Antoine Bourdelle. Ακολουθούν κάποιες επιστολές της Σοφίας προς τον ανηψιό της και τη μητέρα του, που εκφράζουν τη μεγάλη εκτίμηση και αγάπη που είχαν μεταξύ τους: «γράφω σήμερα στην Τράπεζα Ἀθηνῶν εἰς Ἀθήνας ἐκάστην πρώτην ἐκάστου μηνός, ἥτι ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου σου στέλνω κατευθείαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τὸ ἀντίτιμον τῶν 3.000 δραχ.» (19 Οκτωβρίου 1926, προς τον Γ. Καστριώτη). Ακολουθούν άλλες επιστολές το 1926 δηλώνοντας την οικονομική βοήθεια της Σοφίας Σλήμαν προς τον Γ. Καστριώτη. Σε μια άλλη επιστολή προς την Αναστασία Καστρομένου, η Σοφία λέει: «...Κάμνω τὴν οικονομικὴ ἐνίσχυση. Κάμνω τοῦτο μὲ μεγάλην χαράν, διότι ἐσὺ ἔχεις ἕνα χαριτωμένο παιδί καὶ γὼ τὸ πιὸ ἀγαπητό μου ἀνηψάκι» (1926).

Η Σοφία Σλήμαν, από στοργή προς τον Γ. Καστριώτη, του είχε ζητήσει το 1926 να φιλοτεχνήσει την προτομή της, μετά το θάνατό της. Όταν όμως έφθασε η αποφράδα εκείνη ώρα το 1932, η οικογένεια της Σοφίας αποφάσισε να κάνει την προτομή της ο γλύπτης Μιχαήλ Τόμπρος, ο οποίος είχε φιλοτεχνήσει την προτομή του Ερρίκου Σλήμαν και η οποία βρισκόταν στην είσοδο της μυκηναϊκής αίθουσας στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Σώζεται μάλιστα, η επιστολή της 28ης Αυγούστου, που εστάλη στον Καστριώτη στο Σούνιο, όπου παραδέρριζε, από την Lilia Μελά, με την οποία του ε γνώριζαν την απόφασή τους: «c'est Tombros qui va le faire ayant accepté des conditions tout à fait exceptionnelles. Je regrette infiniment, mon cher ami, de te donner ces nouvelles» (28^{ης} Αυγούστου, Lilia Μελά προς Γ. Καστριώτη).

Η προτομή της Σοφίας Σλήμαν

Παρά την απόφαση της οικογένειας της Σοφίας, ο Καστριώτης τελικά θα ασχοληθεί με την προτομή της αγαπημένης του θείας, εκπληρώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την επιθυμία της. Το 1933 θα κατασκευάσει μία μπρούτζινη προτομή της Σοφίας, η οποία φέρει το διάδημα της Τροίας (Εικ. 1). Ο ίδιος έλεγε: «όταν φιλοτεχνούσα την προτομή της θείας Σοφίας με το διάδημα της Τροίας μελετούσα, όχι μόνον την φωτογραφία που τη δείχνει να το φορεί αλλά κι ένα μικρό τεμάχιο από

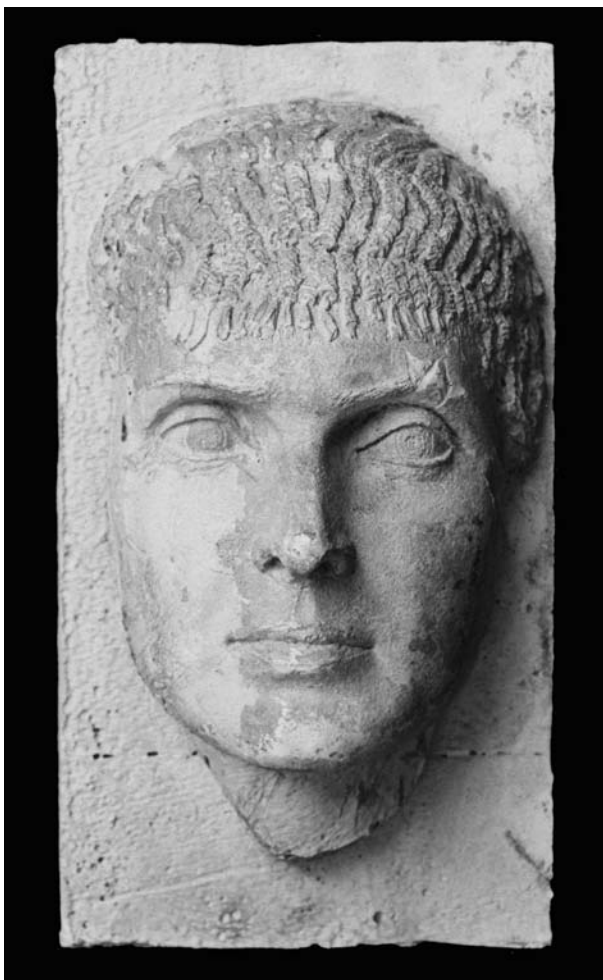

Εικ. 1. Μπρούτζινη προτομή της Σοφίας Σλήμαν, Γεώργιος Καστριώτης, 1933, Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά.

το ίδιο το διάδημα». Αυτά τα λόγια μας δείχνουν την σπουδαιότητα αυτού του έργου, καθώς μας προσφέρει μία πραγματική απεικόνιση του διαδήματος της Τροίας. Αξίζει να υπογραμμίσουμε την φυσικότητα και την πιστότητα των χαρακτηριστικών αυτής της προτομής της Σοφίας (1933 - ύψος: 0,4μ., πλάτος: 0,45μ., πάχος: 0,25μ.). Διακρίνουμε μια αρμονία στα χαρακτηριστικά. Το όλο δημιούργημα αποπνέει μια κλασική μεγαλοπρέπεια. Ας μην ξεχνάμε όμως ότι η Σοφία Σλήμαν υπήρξε στην εποχή της εξαιρετικά ωραία γυναίκα.

Ο Γ. Καστριώτης μέσω της αρμονικής απεικόνισης των ανατομικών χαρακτηριστικών επιτυγχάνει την απεικόνιση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας. Η προτομή αυτή μας προσφέρει μια απόλυτη κατοχή των κλασικιστικών τύπων και την ιδιαίτερη έμφαση στα ρεαλιστικά και ιδεαλιστικά χαρακτηριστικά. Αναγνωρίζεται εύκολα ένας γεννημένος γλύπτης με εξαιρετικές δυνατότητες, που ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τους συμβολικούς τύπους και για τα γενικότερα μορφοπλαστικά στοιχεία. Ο Καστριώτης ανέφερε στην σύζυγό του Μάιρη Καστριώτη ότι το διάδημα και τα σκουλαρίκια ήταν φτιαγμένα από 1000 παρόμοια μικρά τεμάχια από πατίνα χρυσού μήκους 0,39μ. Το έργο αυτό έχει δωρηθεί από την Μ. Καστριώτη στη Δημοτική Πινακοθήκη του Πειραιά.

Σώζεται επίσης ένα γύψινο ανάγλυφο (34x18,5x9εκ.) (Εικ. 2), που επίσης απεικονίζει την Σοφία Σλήμαν με το

Εικ. 2. Γύψινο ανάγλυφο της Σοφίας Σλήμαν, Γεώργιος Καστριώτης, ca. 1933, Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά.

διάδημα της Τροίας. Το ανάγλυφο αυτό παρουσιάζει σαφείς ομοιότητες με το προηγούμενο. Παρόμοια κλασικίζουσα κατατομή στην απόδοση των ρεαλιστικών χαρακτηριστικών και πιθανώς να πρόκειται για πρόπλασμα της προτομής της Σοφίας Σλήμαν.

Ένα τρίτο έργο μεταγενέστερο φιλοτέχνησε ο γλύπτης το 1955 (Εικ. 3). Το έργο αυτό σήμερα βρίσκεται στο κατάφυτο προαύλιο του Νοσοκομείου «Σωτηρία» του οποίου η Σοφία υπήρξε ιδρύτρια. Στο έργο αυτό από μάρμαρο (0,43x0,49x0,26μ.) η Σοφία απεικονίζεται χωρίς το διάδημα φορώντας ένδυμα με πτυχές. Στο έργο αυτό, αν και υπάρχουν πολλές ομοιότητες με τα προηγούμενα, υπερισχύει ωστόσο η απόδοση των ρεαλιστικών χαρακτηριστικών.

Ένας γλύπτης λοιπόν της κίνησης έχει αφήσει έργα που διακρίνονται για την πλαστική τους δύναμη και την λεπτομερή κλασική ευγένεια. Ο Καστριώτης θυμάται

έντονα την μαθητεία του, κοντά στον Antoine Bourdelle, όπως προδίνουν η επεξεργασία των επιφανειών και οι αντιθέσεις των όγκων και η καθαρότητα των σχεδίων του. Έχει φιλοτεχνήσει 40 πορträιτα φανταστικού και συμβολικού χαρακτήρα, μέσα από μια μεταφυσική πραγματικότητα. Φτάνει ο καλλιτέχνης και σε εξπρεσιονιστικές διατυπώσεις, μέσω του γυναικείου σώματος, το οποίο χρησιμοποιεί σαν αφετηρία, για κάθε είδους μορφοπλαστικές αναζητήσεις και συμβολικές προεκτάσεις.

Τις τελευταίες δεκαετίες το έργο του Γ. Καστριώτη γίνεται γνωστό στο ευρύτερο κοινό, χάρη στην ακατάπνητη μέριμνα της γυναίκας του Μαίρης Καστριώτη, που επί σειρά ετών ασχολείται με την διάδοση του έργου του. Το 1970 πήρε μέρος στην Πανελλήνια Έκθεση του Ζαπτείου, το 1988 στην Galerie «Πλειάδες», το 1989 στη Δημοτική Πινακοθήκη του Πειραιά και το 1989 στην Galerie «Ένστασις» με 25 έργα του. Επιστέγασμα όλων αυτών ήταν η δωρεά των 80 έργων του καλλιτέχνη στη Δημοτική Πινακοθήκη του Πειραιά με προοπτική να οργανωθεί αίθουσα «Γ. Καστριώτη», στο ανακαινισθέν κτίσμα του Δημαρχείου Πειραιώς.

Εικ. 3. Μαρμάρινη προτομή της Σοφίας Σλήμαν, Γεώργιος Καστριώτης, 1955, Νοσοκομείο Σωτηρία.

ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καστριώτη, Μ., 1971. *Γεώργιος Καστριώτης, ο Αθηναίος γλύπτης, 1899-1969*, Αθήνα.

Moreno, P., 2002. *Ο γλύπτης Γεώργιος Καστριώτης, 1899-1969*, Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν.

Σταυράκης, Γ., 1992. *Η ζωή και ανάλυση του έργου του Γ.*

Καστριώτη (αναλυτικός κατάλογος όλων των έργων), D.E.A. Γαλλία.

Χρήστου, Χ., 1982. *Νεοελληνική Γλυπτική 1800-1940*, Αθήνα: Εμπορική Τράπεζα.